

สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

ธรรมศาสตร์ เสริมอาวุธทางปัญญาสู่สังคมไทย

"สิทธิ" และ "เสรีภาพ"

ในประวัติศาสตร์การเมืองไทย

ศาสตราจารย์ ดร. ธเนศ อาภรณ์สุวรรณ

“สิทธิ” และ “เสรีภาพ”
ในประวัติศาสตร์การเมืองไทย
Freedom and Rights
in Thai Political History

Copyright

“สิทธิ” และ “เสรีภาพ” ในประวัติศาสตร์การเมืองไทย

ดร. ธเนศ อาภรณ์สุวรรณ
ศาสตราจารย์

วิทยาลัยนานาชาติปรีดี พนมยงค์
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

๒๕๕๖

ชนศ อภรณ์สุวรรณ, 2491-

สิทธิ และ เสรีภาพ ในประวัติศาสตร์การเมืองไทย =
Freedom and rights in Thai political history.

1. สิทธิพลเมือง--ไทย. 2. เสรีภาพ.

JC599

ISBN 978-616-314-061-6

eISBN 978-616-314-225-2

ลิขสิทธิ์ของมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

สงวนลิขสิทธิ์

ฉบับพิมพ์ครั้งที่ ๑ เดือนพฤศจิกายน ๒๕๕๖

จำนวน ๒,๐๐๐ เล่ม

ฉบับอิเล็กทรอนิกส์ (e-book) พฤษภาคม ๒๕๕๙

จัดพิมพ์โดยสำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

อาคารธรรมศาสตร์ ๖๐ ปี ชั้น U1 มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

ถนนพระจันทร์ กรุงเทพฯ ๑๐๒๐๐ โทร. ๐-๒๒๒๓-๙๒๓๒

(สำนักงานศูนย์รังสิต โทร. ๐-๒๕๖๔-๒๘๕๔-๖๐)

Email address: unipress@tu.ac.th

จัดจำหน่ายโดยบริษัทซีเอ็ดยูเคชั่น จำกัด (มหาชน)

อาคารทีซีไอเอฟทาวเวอร์ เลขที่ ๑๘๔๘/๘๗-๙๐ ชั้นที่ ๑๔

ถนนบางนา-ตราด แขวงบางนา เขตบางนา กรุงเทพฯ ๑๐๒๖๐

โทร. ๐-๒๗๓๙-๘๐๐๐ โทรสาร ๐-๒๗๓๙-๘๓๕๖-๙

<http://www.se-ed.com>

พิมพ์ที่ห้างหุ้นส่วนจำกัด สามลดดา

นางจาริวัฒน์ ชีวาพัฒน์ ผู้พิมพ์ผู้โฆษณา

แบบปกโดย นายณรงค์ฤทธิ์ สิงห์ทอง

ราคาเล่มละ 180.- บาท

สารบัญ

	หน้า
คำนำอธิการบดี	(๖)
คำนำผู้เขียน	(๘)
๑ ปัญหาและข้อคิดในการศึกษา ประวัติศาสตร์ความคิดทางการเมือง	๓
๒ ความหมายของเสรีภาพในบริบททางการเมือง	๑๓
๓ ความคิดว่าด้วยสิทธิและเสรีภาพ ในประวัติศาสตร์สังคมไทยสยาม	๓๗
๔ การเคลื่อนไหวในความคิดเรื่องสิทธิ	๔๗
๕ แนวความคิดเรื่องสิทธิของนักคิดไทยกระแสหลัก	๖๕
๖ ความคิดสมัยใหม่ของสิทธิและเสรีภาพ	๘๗
๗ กำหนดคำ “เสรีภาพ”	๙๙
๘ กำหนด “ไทย” ไม่ใช่ “ทาส”	๑๑๑
๙ สิทธิเสรีภาพในระยะเปลี่ยนผ่าน	๑๔๓
๑๐ สิทธิและเสรีภาพของประชาชน	๑๖๙
๑๑ จากสิทธิและเสรีภาพถึงสิทธิมนุษยชนไทย ในสถานการณ์สากล	๑๘๑
๑๒ สรุป	๑๙๕
บรรณานุกรม	๒๐๒

คำนำอธิการบดี

มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ได้มีโครงการผลิตหนังสือชุด “ธรรมศาสตร์ เสริมอาวุธทางปัญญาสู่สังคมไทย” โดยมีเป้าหมายเพื่อเผยแพร่ความรู้ทางวิชาการในสาขาวิชาต่างๆ ให้แก่นักศึกษา ปัญญาชน และบุคคลที่สนใจโดยทั่วไป หนังสือชุดนี้เป็นความพยายามในการรวบรวมและหยิบยกประเด็นหรือคำสำคัญในแต่ละสาขาวิชาที่มีการกล่าวถึงกันอย่างกว้างขวาง

สำหรับหนังสือเล่มนี้ ซึ่งถือเป็นหนังสือลำดับที่ ๔ ในชุดดังกล่าว เขียนขึ้นโดย ศาสตราจารย์ ดร. ธเนศ อาภรณ์สุวรรณ ศาสตราจารย์ชานมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ โดยศาสตราจารย์ ดร. ธเนศ ได้หยิบยกคำว่า **สิทธิและเสรีภาพในประวัติศาสตร์การเมืองไทย** ซึ่งเป็นการขยายคำศัพท์คำว่าสิทธิและเสรีภาพ ผ่านมุมมองของนักประวัติศาสตร์ ที่พิจารณาจากประวัติศาสตร์การเมืองไทย

สิทธิ และเสรีภาพ เป็นคำที่มีการกล่าวถึงมาโดยตลอดช่วงเวลากว่าครึ่งทศวรรษที่ผ่านมา และการเน้นข้อมูลเรื่องสิทธิและเสรีภาพย้อนไปยังประวัติศาสตร์ เป็นเรื่อง que แสดงให้เห็นภาพชัดเจนของการเมืองไทยอย่างแท้จริง

มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์หวังเป็นอย่างยิ่งว่าหนังสือชุดธรรมศาสตร์ เสริมอาวุธทางปัญญาสู่สังคมไทยลำดับที่ ๔ เรื่อง “สิทธิและเสรีภาพในประวัติศาสตร์การเมืองไทย” เล่มนี้ จะเป็นการเสริมสร้าง และเผยแพร่ความรู้ในประเด็นดังกล่าวให้แก่สังคมไทยในวงกว้าง อันจะเป็นการติดอาวุธทางปัญญา ตามเจตนารมณ์ของชุดหนังสือนี้

(ศาสตราจารย์ ดร.สมคิด เลิศไพฑูรย์)

อธิการบดีมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

คำนำผู้เขียน

ความเรียงเรื่อง “สิทธิและเสรีภาพในประวัติศาสตร์การเมืองไทย” เป็นงานเขียนค้นคว้าทางวิชาการภายใต้โครงการผลิตหนังสือชุด “ธรรมศาสตร์ เสริมอาวุธทางปัญญาสู่สังคมไทย” ของฝ่ายวิชาการ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ซึ่งมีจุดมุ่งหมายในการนำเสนอคำอธิบายในแนวคิดมโนทัศน์หลักๆ อย่างกะทัดรัด เพื่อเป็นการส่งเสริมและกระตุ้นความสนใจและให้ความเข้าใจในลักษณะพื้นฐานกว้างๆ แก่นักศึกษาและผู้สนใจในประเด็นและหัวข้อนั้นๆ ได้

แนวคิดมโนทัศน์และการปฏิบัติในเรื่องสิทธิและเสรีภาพเป็นประเด็นและหัวข้อที่แพร่หลายและมีการอ้างอิงพูดถึงกันมากในหลายกลุ่มองค์กรภาคประชาชนและสถาบันทางการเมืองการปกครองของภาครัฐ ที่น่าสนใจคือความคิดในเรื่องดังกล่าวได้มีพัฒนาการและการแปรเปลี่ยนในความ

หมายและนัยของมันมาตลอดเวลา พูดได้ว่าความคิดว่าด้วยสิทธิและเสรีภาพเป็นแกนความคิดที่สำคัญยิ่งในกระบวนการก่อรูปและการสร้างระบอบประชาธิปไตยในทุกประเทศ การพิจารณาถึงที่มาและความเปลี่ยนแปลงของความคิดดังกล่าวจึงเป็นสิ่งจำเป็นในการสร้างความเข้าใจและความรับรู้ในเรื่องประชาธิปไตยในประเทศนั้นๆ ไม่เช่นนั้นการพูดถึงประชาธิปไตยก็จะกลายเป็นการพูดถึงแต่ตัวแบบหรือโมเดลและทฤษฎีของมันโดยขาดเนื้อหาอันมีชีวิตและที่เป็นปัจจัยภายในที่จะผลักดันหรือต่อต้านการเปลี่ยนผ่านเข้าสู่ระบอบประชาธิปไตยที่เป็นจริงของสังคมต่อไป

ขอขอบคุณฝ่ายวิชาการ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ที่ให้เกียรติและเชิญชวนให้ผมเสนอบทความวิเคราะห์เรื่องสิทธิและเสรีภาพในประวัติศาสตร์การเมืองไทยแก่สาธารณชน หวังเป็นอย่างยิ่งว่าความเข้าใจและการตีความของผมจะมีส่วนในการกระตุ้นและเปิดมิติในการค้นคว้าและอภิปรายถกเถียงในประเด็นปัญหาว่าด้วยประชาธิปไตยในทางวิชาการที่เข้มข้นและก้าวรุดหน้าต่อไป

ท้ายที่สุดผู้เขียนขอขอบพระคุณ ศาสตราจารย์ ดร. เจตนา นาควัชระและศาสตราจารย์ ดร. นิธิ เอียวศรีวงศ์ ที่ได้กรุณาอ่านต้นฉบับและให้ข้อคิดเห็น คำวิจารณ์และคำ

เสนอแนะที่มีประโยชน์อย่างอบอุ่นยิ่ง คงไม่ต้องกล่าวว่า
 ความคิดเห็นและการตีความในบทความนี้ หากมีข้อที่ผิด
 พลาดหรืออ่อนด้อยด้วยประการใดก็ตาม ล้วนเป็นของ
 ผู้เขียนเองทั้งสิ้น การสนับสนุนและช่วยเหลือกันในทาง
 วิชาการและภูมิปัญญาเป็นสิ่งที่ขาดไม่ได้ในการสร้าง
 ประชาคมแห่งวงวิชาการขึ้นมา ปราศจากบรรยากาศและ
 ชุมชนวิชาการที่ร้อยรัดกันด้วยปัญญา ก็ยากที่จะสร้างสรรค์
 และยกระดับต่อยอดงานวิชาการขึ้นไปได้อย่างแท้จริง

ธเนศ อาภรณ์สุวรรณ

ท่าพระจันทร์

๘ ตุลาคม ๒๕๕๖

สิทธิ และ เสรีภาพ
ในประวัติศาสตร์การเมืองไทย

Freedom and Rights
in Thai Political History

Copyright

๑ ปัญหาและข้อคิดในการศึกษา ประวัติศาสตร์ความคิด ทางการเมือง

งานเขียนชิ้นนี้ต้องการอภิปรายและเสนอมุมมอง และข้อสังเกตในเรื่องสิทธิและเสรีภาพ โดยพิจารณาจาก ประวัติศาสตร์การเมืองไทย การให้น้ำหนักไปที่แนวความคิดและวาทกรรมของมโนทัศน์สิทธิและเสรีภาพ มาจาก สมมติฐานของผู้เขียนเองว่าการศึกษาคำความเข้าใจใน เนื้อหาทางความคิดของการปฏิบัติทางการเมือง จะช่วยให้การวิเคราะห์และประเมินภาพรวมของสถาบันและการ ปฏิบัติทางการเมืองในเรื่องต่างๆ มีความกระจ่างและที่สำคัญคือมองเห็นความต่อเนื่องและขาดตอน หยุดชะงักไป ถึงการเบี่ยงเบนของแนวความคิดหนึ่งๆ ในช่วงเวลาที่ยาว ในประวัติศาสตร์ได้ มูลเหตุและปัจจัยของวิวัฒนาการในทาง ความคิดจึงดำเนินควบคู่ไปกับการพัฒนาเปลี่ยนแปลงเชิง

โครงสร้างและสถาบันทางการเมืองด้วย ก่อนที่วิชาประวัติศาสตร์สมัยใหม่เกิดขึ้น การศึกษาและเข้าใจในอดีตกาลอันรวมถึงเหตุการณ์จำนวนมากที่หลากหลายนั้นมักกระทำโดยผ่านการเล่าและพรรณนาถึงประวัติของบุคคลผู้เป็นศาสดาหรือจักรพรรดิของศาสนาหรืออาณาจักร ในนั้นจะพบว่าสิ่งที่เป็นตัวเชื่อมโยงร้อยรัดเหตุการณ์เรื่องราวในอดีตให้ปรากฏออกมาเป็นเรื่องราวเดียวกันก็คือคำสอนหรือหลักคิดของศาสดาและจักรพรรดิคนสำคัญๆ เป็นสำคัญ นักปรัชญาและนักคิดจำนวนหนึ่งในคริสต์ศตวรรษที่ ๑๙ จึงเชื่อว่า แม้ว่าเราไม่อาจกลับไปรู้เห็นถึงเหตุการณ์ในอดีตกาลได้อย่างจริงๆ อีกต่อไป แต่เราสามารถศึกษาถึง “ความคิด” ของอดีตได้ เพราะเหตุว่าการกระทำที่มีนัยสำคัญของคนและสังคมในอดีตก็คือความคิดของคนสมัยโน้นที่แสดงออกในเหตุการณ์เรื่องราวนั้นๆ เมื่อเป็นเช่นนั้นการที่เราศึกษาจนเข้าใจความคิดของอดีตได้ ก็หมายความว่าเราสามารถมองเห็นประวัติศาสตร์เรื่องนั้นๆ ได้อย่างใกล้เคียงความเป็นจริงมากที่สุดเช่นกัน การรู้ประวัติศาสตร์ลักษณะนี้ในทรรศนะของนักปรัชญาประวัติศาสตร์อย่างเฮเกลคือการเห็นถึงความมีเหตุผลของประวัติศาสตร์ (Hegel 1953) แต่จะเห็นและเข้าใจในความคิดของอดีตได้อย่างถ่องแท้ก็ต้องทำความเข้าใจและรู้จักบริบทของเรื่องนั้นด้วย เพราะความคิดไม่อาจ

เกิดและดำรงอยู่ในความว่างเปล่าได้ หากต้องมีสภาพทาง
วัตถุที่เรียกว่าพื้นที่และเงื่อนไขรองรับอยู่ด้วย (นิธิ ๒๕๒๕)

เมื่อพูดถึงเรื่องการเมือง ประเด็นปัญหาใจกลางใน
ปัจจุบันคงไม่มีเรื่องไหนที่มีการถกเถียงและอภิปรายกันใน
หมู่ประชาชนอย่างกว้างขวางมากมายเท่าเรื่องประชาธิปไตย
มโนทัศน์และแนวคิดในเรื่องประชาธิปไตยมีการพูดถึงอย่าง
เป็นกิจลักษณะ ภายหลังที่ประเทศตะวันตกได้พัฒนาก้าว
เข้าสู่การเป็นประเทศสมัยใหม่และได้ขยายอำนาจและ
อิทธิพลทั้งทางเศรษฐกิจและการเมืองไปทั่วโลกนับตั้งแต่
คริสต์ศตวรรษที่ ๑๘ เป็นต้นมา กล่าวในมิติของความคิด
ทางการเมืองที่เป็นพื้นฐานรองรับและเป็นจุดหมายของ
ระบอบประชาธิปไตยด้วยได้แก่ความคิดว่าด้วยเสรีภาพ
ประชาธิปไตยกับเสรีภาพ (democracy and freedom)
จึงเกือบเป็นเรื่องเดียวกัน โจทย์แรกที่ผมต้องการค้นหาจึง
หนีไม่พ้นคำถามว่าทำไมเสรีภาพถึงเป็นสิ่งจำเป็นอย่างขาด
ไม่ได้ของประชาธิปไตย กล่าวได้ว่าระบอบการเมือง
ประชาธิปไตยนั้นวางอยู่บนความคิดหลักของอิสรภาพ
(liberty) หรือเสรีภาพ (freedom) และความเท่าเทียมกัน
(equality) ของปัจเจกบุคคล (individuals) อันนี้เป็น
อุดมการณ์ทางการเมืองของประชาชน ที่กำกับการเคลื่อนไหว
ทางการเมืองของประชาชนส่วนใหญ่ ในขณะที่การปฏิบัติ

ธรรมคำสตรา เสริมอาวุธทางปัญญาสู่สังคมไทย

"สิทธิ" และ "เสรีภาพ" ในประวัติศาสตร์การเมืองไทย

สิทธิ เสรีภาพในสังคมไทยนั้นวางอยู่บนอำนาจและความชอบธรรมของ “ผู้เป็นใหญ่” มากกว่าการส่งเสริมหรือสนับสนุนให้เป็นเสรีภาพของปัจเจกชนที่มีฐานะเท่าหรือสูงกว่าสังคมและรัฐ มูลเหตุของปัญหาในการสร้างระบอบประชาธิปไตยในสังคมสยามไทย มาจากปัญหาทางการเมืองคือ อำนาจอธิปไตยของปวงชนชาวไทยที่ครองความเป็นเจ้าอย่างยาวนานและมีอิทธิพลต่อเนื่องสูง มโนทัศน์และอุดมการณ์ทางการเมืองของรัฐจารีตสยามดังกล่าวทำให้การสร้างพื้นที่และสถาบันไปถึงชนชั้นที่รองรับระบอบประชาธิปไตยดำเนินไปอย่างยากลำบากและลุ่มๆ ดอนๆ หลายครั้งประสบอุปสรรคและความขัดแย้งภายในกันเอง จนกลายเป็นพลังขัดขวางและทำลายจุดหมายและอุดมการณ์ประชาธิปไตยของประชาชนลงไปเสียเอง

ISBN 978-616-314-061-6

9 786163 140616

ราคา 180 บาท
หมวดรัฐศาสตร์

<http://www.thammasatpress.com>